

Pazvante Chioru cucerește Bucureștii. O poveste reală.

Timp de câteva luni, la 1802, Bucureștii au fost pradă haosului, orașul fiind controlat de o manieră incredibilă de către un grup de aventurieri străini conduși de legendarul brigand Păzvanțe Chioru, aliat cu răufăcătorii și golanimea locală, care profită de fuga din oraș a domnitorului Mihail Sutu, a gărzii de arnauți a acestuia (mercenarii albanezi nemaifiind plătiți cu lunile), a boierilor și a forțelor de ordine orășenești, descoperite de vidul de putere creat.

Astăzi, când spunem "de pe vremea lui Păzvanțe Chioru", ne referim la un trecut neclar, incert, aproape imposibil de definit. La începutul secolului XIX, cam aceasta era atmosfera în capitală și în tot restul Țării Românești – o mare și cumplită devalmasie. Păzvanții din Vidin întreprindeau dese expediții de jaf peste Dunăre, unde jefuiau, omorau și violau după bunul lor plac. În 1800, de pildă, expediția de pradă asupra Craiovei duce, în final la distrugerea prin incendiere a orașului, din cele peste 7.000 de case doar vreo 300 rămânând în picioare. Se ajunge astfel la inedită situație ca noul domnitor, fanariotul Alexabdră Moruzi, simțindu-se copleșit de evenimente, să-și ceară singur mazălirea.

Anterior, voievodul Constantin Hangerli, acuzat de agă (generalul otoman) Hussein Kuciuk că nu i-a aprovizionat îndestulător trupele care asediau Vidinul căzut sub stăpânirea rebelului Păzvanțe, primise firmanul negru și fusese executat de trimisii sultanului pe 18 februarie 1799.

Vidinul temutului Păzvanțe devenise punctul nevralgic al Imperiului Otoman, transformându-se într-un straniu "stat în stat", care controla (și jefuia periodic) regiunile întinse de la Belgrad spre Varna și de la Dunăre până la Munții Balcanici. Păzvanțe ajunge chiar să-și bătă moneda proprie și să stabilească relații diplomatice cu diferite puteri străine, inclusiv cu nou înființata Republica Franceză. Neputincios în fața răzvrătirii, care-l ridiculizase forța expediționară de 100.000 de oameni și submina profund autoritatea, Sultanul Selim al III-lea recurge la un subterfugiu penibil, acordându-i "iertarea" lui Păzvanțe și numindu-l pașă de Vidin, titlu pe care acesta îl revendicase deja imperativ.

Cum a fost, însă, posibil ca un bosniac, sarac odinioară și de origine foarte umilă, să ajungă în câțiva ani să pună serios la îndoială puterea Înaltei Porți? Povestea lui Păzvanțe este una absolut ieșită din comun, aventurierul self-made-man reușind să se transforme dintr-un proscris oarecare într-un dictator feroce și temut, mutilat, totuși, de un boier român ambițios, metamorfozat și el în capetenie de haiduci (zapciul Iancu Jianu), care-l va scoate un ochi cu hangerul "cainelui necredincios", iar apoi, pe 27 ianuarie 1807, otrăvit de medicul evreu al orașului Vidin, unde autocratul ridicase o moschee, o bibliotecă și o cazarmă. (Unii istorici contestă această versiune, susținând că tot Iancu Jianu l-ar fi omorât cu mâna lui, pedepsindu-l pentru atrocitățile comise anterior asupra românilor și a româncelor...)

Viața lui Păzvanțe (născut în iarnă anul 1758) circumscrie o jumătate de secol de complicată istorie balcanică. Ivit pe lume în vilayetul Bosniei, el beneficia de o ascendență peștrită. Unele surse îl dau pe micul Osman (prenumele primit la naștere) drept fiul unor români din Timocul

sarbesc, trecuti la credinta musulmana pentru a evita plata taxelor si impozitelor datorate de supusii non-islamici din regiunile controlate de Semiluna. Alte surse, cele mai multe in fapt, il considera nascut din tata turc si mama croata, un mix tipic pentru multi bosniaci. Mama sa avea radacini amestecate, intre rudele dupa bunica materna numarandu-se reprezentanti ai multor natii balcanice, precum albanezi, sarbi, bulgari si turci, dar si ceva evrei. Figura dominanta a familiei era, inasa, unul dintre bunici, care „facuse parte din garzile de akingii bosniaci ale orasului Sofia. De aici rezulta, de fapt, al doilea nume al tanarului Osman, Pasvantoglu, o derivatie a poreclei Pasban-Oglu, adica fiul gardianului". Cum tatal lui Osman moare de tanar, tocmai acest bunic militaros este cel care se va ocupa de el, influenta sa fiind una covarsitoare. Osman este un aventurier de la bun inceput, alaturi de bunic el deprinzand tainele manuirii armelor, dar si pe cele ale intrigilor politice, in plus ocupandu-se si de ceva camatarie. Dar aceasta activitate este vehement condamnată de preceptele religiei islamice, asa ca „Osman se afla pentru prima data in fata pericolului de a sfarsi atarnat in streang. Prins de autoritatile turce, are de ales intre spanzuratoare si exil. In urma interventiilor bunicului si datorita mitei (oferite de acesta judecatorilor, Osman scapa de la moarte si fugе intr-o noapte din inchisoarea din Sofia unde, spre norocul sau, o parte dintre gardieni erau vechi cunostinte ale bunicului". Cateva zile mai tarziu, Osman Pazvantoglu strabate pe furis, intr-o barca, apele Dunarii si ajunge in Tara Romaneasca: „Aici, dupa multe peripetii, datorate caracterului sau bataios si a catorva scandaluri prilejuite de escrocarea unor boieri, Pazvantoglu ajunge sa frecventeze cercul de apropiati ai domnitorului muntean de origine fanariota, Nicolae Mavrogheni".

La Bucuresti, junele Pazvantoglu isi propune o cariera militara, vrand sa ajunga seful garzilor voievodului, ceea ce si reuseste in numai doi ani, pornind, practic, de la zero, dar avand grija si sa mituiasca strategic cativa dregatori din divanul domnesc. Ajuns sef al arnautilor, Osman are parte si de o mica ratacire in arta, imprietenindu-se cu un tanar poet, revolutionarul grec Rigas Feraios (caruia i se atribuie origine aromaneasca). Relatia cu Rigas se va dovedi in curand de un mare folos, caci pofta de marire a lui Pazvante il face pe acesta „sa completeze cu boierii mazilirea lui Mavrogheni. Acesta afla si, turbat de furie, ordona decapitarea lui Pazvante pe o platforma construita undeva in apropiere de strada Lipscani. Nesabuitul aventurier bosniac este salvat de la moarte, in ultima instanta, de catre interventia lui Rigas Feraios, interventie dublata de o suma considerabila de bani platita in prealabil de acesta domnitorului".

Trecut inapoi Dunarea pentru a scapa de furia principelui pe care-l tradase, Osman nu se astampara si nu dupa mult timp isi organizeaza o banda de talhari turci si albanezi, cu care incepe sa jefuiasca Balcanii. Dar nimic nu era intamplator, planul sau fiind calculat pas cu pas. Din banii stransi din brigandaj, alcatuieste un plocon considerabil, pe care i-l va remite insusi Sultanelui Selim al III-lea, promitand totodata ca va dubla periodic suma daca acesta il va numi aga. Banii proveniti din jafuri pana la urma nu au miros, iar Selim este din cale-afara de lacom, asa ca-i vinde lui Pazvantoglu functia, care-i va conferi un grad militar echivalent celui de colonel, dublat de functia de sef al unei garnizoane.

Numai ca bosniacul nu se multumeste cu atat si vrea sa avanseze pasa, adica guvernator de provincie cu rang de general. Dar, de data aceasta, nu se mai descurca asa de bine cu pescheturile, rateaza intrarea la influentul Mare Vizir si jocul sau pare sa se franga la stadiul de aga. Evident, bantuit de megalomanie, Pazvantoglu nu poate accepta asta. Se

autoprocama pasa, instaurand un soi de stat independent cu capitala la Vidin. Selim se enerveaza si-l trimite in 1798 pe Hussein Kuciuk, impreuna cu o armata uriasa, ca sa-l puna la punct pe bizarul razvratit. Numai ca actiunea disciplinara esueaza lamentabil, iar drumul spre glorie al fostului slujbas bosniac de rangul al doilea pare sa nu mai poata fi oprit de nimeni. Autointitulatul si atotputernicul Pasa ajunge chiar sa-si bata moneda proprie, cu efigia sa pe avers si cu inchisoarea din Sofia pe revers! Sfidarea adusa autoritatii otomane era una de neinchipuit, fiindca aceasta era puscaria din care Pazvante evadase in tinerete...

Epuizand metodele de coercitie, Sultanul face o manevra imprevizibila si-l numeste, in fine, Pasa, dandu-i totodata liber si la expeditii de jaf in provinciile invecinate, aflate - culmea! - tot sub suzeranitate turceasca. Iar Osman nu uita si nu iarta. Tinta lui era Valahia, acolo unde inregistrase mari umilinte pe la treizeci si un pic de ani, cand Nicolae Mavrogheni (domn in perioada 1786-1790) il izgonise din tara, pentru complotul pe care-l urzise impotriva sa impreuna cu cativa boieri. In plus, tot la Bucuresti el fusese umilit si de o femeie de care se indragostise ingrozitor de tare: „Atras de frumusetea domnitelor romance de la curte, Pazvante, dupa cum l-au denumit romanii, este respins de o asa-numita jupanita Anica. Pazvante cade intr-o depresie care l-a tinut la pat timp de doua luni. Ridicandu-se plin de razbunare, dezvolta o ura bolnava impotriva femeilor, ura care va fi concretizata mai tarziu, in timpul raidurilor de jaf efectuate in Valahia, cand personal indeamna hoardele de pazvangii sa siluiasca orice femeie romanca intalnita in cale, indiferent de varsta sau rang social". Trupele lui executa cu entuziasm ordinul si, pe langa atrocitatile obisnuite care insoteau jefuirea si incendierea satelor si targurilor, inclusiv a orasului Craiova, incep sa desfasoare adevarate campionate de violuri.

Acesta este momentul in care se dezlantuie ura antiotomana a romanilor, concretizata peste cativa ani si in contra-expeditiile de pedepsire organizate de cetele de haiduci, organizate pe sistem paramilitar, ale lui Iancu Jianu, intre ai carui capitani se numara si acel Andrii Popa, teribilul recuperator de cadane.

Pe acest fundal, in ianuarie 1802, se imprastie zvonul ca trupele lui Pazvante se indreapta catre Bucuresti. Panica se instaureaza rapid. Doborat de proprii lasitate, domnitorul Mihail Sutu [destul de varstnic, ajuns la 72 de ani] isi ia averea si cativa boieri credinciosi (era deja la a treia domnie in Tara Romaneasca) si fugе in Transilvania, apoi se refugiază la Viena. Inainte de a pleca, el ordona garnizoanei de arnauti sa apere orasul. Acestia, neplatiti de cateva luni, in plus se mai si cearta intre ei, fiecare aga albanez dorind sa detina comanda. Pana la urma, refuza lupta cu pazvangii si se retrag si ei, iar „Bucurestiul cade in anarhie, fiind stapanit de bandele de pazvangii, care fraternizeaza cu vagabonzii si cersetorii locali”. Acesta situatie dramatica, fara precedent, va lua sfarsit abia dupa cateva luni, doar o data cu interventia in forta a trupelor turcesti regulate, pentru care nu este o problema sa restabileasca ordinea. Intre timp, insa, dezastrul a fost ceva fara corespondent in istoria moderna a urbei: „Profitand de fuga domnitorului, oamenii strazii si hotii au furat toate obiectele de valoare din Palatul Domnesc. in paralel, bandele lui Pazvantoglu reusesc sa puna stapanire pe oras, jefuind casele si violand femeile", asa cum le fusese indicat in nenumarate randuri de catre conducatorul lor, inca nevindecat dupa refuzul Anicai din urma cu un sfert de veac (in urma caruia s-a speculat ca s-ar fi reorientat dinspre femei spre barbati).

Distrugerile fara seaman facute de mercenarii lui Pazvante nu au ramas fara replica. Un boier - totusi! - de rang secundar, lancu Jianu isi organizeaza propria structura paramilitara, bazata pe cetele de haiduci, si trece viguros la contraatac, vanand unul cate unul detasamentele izolate de pazvangii, ramasitele trupelor izgonite de turci din Bucuresti. Apoi, ii urmareste pe talhari peste Dunare, unde „intr-una dintre inclestari ajunge sa se lupte personal cu iataganele cu Pazvante. Cuprins de setea razbunarii, Jianu ii scoate un ochi cu iataganul temutului Pazvante, de unde acesta se alege cu porecla de Pazvante Chiorul. Grav ranit de Jianu, el este salvat in ultima instanta de garda sa personala". Supararea peste masura a Jianului este confirmata de baladele celebre atat in Romania, cat si in Serbia sau Bulgaria. Conform versurilor, Jianu ar fi strigat: Cu mana asta ti-am scos un ochi, tot cu mana asta te omor, caine de pagan!

lancu Jianu simte ca are de indeplinit o misiune istorica si nu renunta la luptele cu pazvangiii intrati in declin: „in anul 1809, haiducii lui lancu incendiaza Vidinul si Plevna, ucigand orice turc intalnit in cale, in replica la actiunile mai vechi ale lui Pazvante, care atacase Craiova si, in repetate randuri, incendiase satele din Oltenia. Trupele de panduri distrug din temelie raiaua turceasca de la Turnu Magurele, care devenise baza favorita de lansare a incursiunilor de prada ale lui Pazvante". Simbolic, „lancu Jianu in persoana aprinde fitilul care va arunca in aer moscheea din Turnu Magurele. In urma acestor lovituri, turcii nu vor mai incerca niciodata construirea vreunui edificiu musulman de amploare in Valahia”.

Pazvante si-a vazut definitiv subrezita puterea de catre un patriot roman. Din nou, Tara Romaneasca se dovedeste o nuca prea tare pentru singurul pasa din istorie care s-a razvratit impotriva sultanului sau, ba chiar a avut si castig de cauza!

Astfel, sfarsitul lui Pazvante este neclar, existand doua sau mai multe versiuni care documenteaza acest ultim moment. Intr-una dintre variante, Pazvante moare la data de 27 ianuarie 1807, otravit de catre un agent secret al Stambulului, respectiv medicul evreu al orasului Vidin, din ordinul expres al Sultanului, „varianta putin probabila datorita faptului ca Pazvante era o sursa importanta de stoarcere a birurilor din Balcani”, fara de care huzurul de la Topkapi ar fi fost destul de greu de intretinut, ca si haremul de altfel.

In aceste conditii, pana la urma „mai plauzibila ramane varianta mortii sale in urma distrugerii Vidinului de catre lancu Jianu, care probabil ca si-a indeplinit astfel dorinta de a-l ucide cu mana lui”, pe cel care lasa in urma-i lui doar amintirea oribila a crimelor si violurilor infaptuite din ordinul lui la Bucuresti, oras pe care l-a cucerit vremelnice, dar care l-a respins de atatea ori, chiar si atunci cand se parea ca ar fi ajuns la apogeul vremii lui Pazvante Chioru...